ROMÁN

začátek, co nekončí

CORINNE HEYRMAN

PORTÁL

začátek, co nekončí

CORINNE HEYRMAN

PORTÁL

Tato kniha vychází s laskavým přispěním
Nizozemského literárního fondu.

The publisher gratefully acknowledges the support
of the Dutch Foundation for Literature

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Původní nizozemské vydání:
Het begin en zijn oneindigheid
Copyright © 2022 by Corinne Heyrman
All rights reserved

České vydání:
Translation © Barbora Genserová, 2026
© Portál, s. r. o., Praha 2026

ISBN 978-80-262-2487-7

Na notebooku ve svém domácím nahrávacím studiu vidím vyplaveného vorvaně, který zabírá skoro celou obrazovku. Nádor na pobřeží, posel vyslaný otráveným mořem. Okolo něj stojí lidé, kteří by vedle mořské želvy nebo medúzy možná vypadali majestátně, ale tady působí spíš uboze. Z obrazovky nepoznám, jestli ještě žije – když se na zvíře podívám, přijde mi, že je to samice. Nemrská sebou, ostatně nevím, jestli to vorvani vůbec dělají. Možná se už dříve pokusila – raz, dva, hop – napnout všechny svaly a převalit se na bok. Možná to zkoušela dlouho – raz, dva, hop, raz, dva, hop – a nakonec se smířila s tíhou suchozemského života. Jako když jsem kdysi na celodenním výletě na běžkách spadla do sněhu s překříženýma nohama a nezbylo mi než zůstat ležet, obličej ve studené břečce, dokud si máma a prarodiče – kteří byli vždycky o kus napřed – nevšimli, že chybím, neotočili to zpátky ke mně a nepřetočili mě na bok. Má ta vorvanice rodinu? Hledá ji už celé dny někde v Severním moři vorvaní máma, vorvaní dědeček a vorvaní babička?

Že vorvaně vnímám v ženském rodě, pramení asi z toho, že nemám televizi a na všechno koukám na notebooku. Přístroj mám odklopený na klíně, na psacím stole, leží se mnou v posteli, stojí na konferenčním stolku, na kuchyňské lince. Ve všem, na co se dívám – zprávy, seriály, dokumenty –, vidím na obrazovce sebe. Jako když pozdě v noci nakouknete oknem k sousedům a zahlédnete svůj odraz ve skle, tak se teď vidím i v kůži té vorvanice, která leží vyčerpaně na břiše. Moje ústa v hnědé skvrně v písku,

moje oči tam, kde má ona ploutve. Hlas v komentáři popisuje, že záchranná akce se přerušuje. Můj obličej je její břicho. Příliš fouká, není možné vorvanici přesunout, aniž by přišla k úhoně.

„A navíc," říká hlas moderátora, „už je pozdě."

Vstanu, vytáhnu ze šuplíku diktafon a zapnu ho.

„Pravda je jako vorvaň," říkám do přístroje, „kterého zachraňujeme jen od devíti do pěti."

V horní části webové stránky je nově příchozí zpráva, kliknu na ni. První záběr je z bezpečnostní kamery: z ptačí perspektivy, černobílý, rozmazaný. Posuvné dveře supermarketu se otevírají. Dovnitř vchází muž. Má na sobě černou bundu, je široký v ramenou a ruce drží zkřížené na prsou. Střih. Další záběr pochází z telefonu, video je na výšku a kolem něj černé okraje. Ruka, která telefon drží, se nepravidelně kymácí sem a tam. Muž stojí u regálu s polévkami a vyděšeně hledí před sebe. Občas něco zakřičí a pak je dlouho zticha. Chová se nepředvídatelně a výrazně se liší od ostatních zákazníků. Zdá se, že si nepřišel pro polévku; skutečný důvod jeho přítomnosti je stejně nejasný jako ta kamera v telefonu. Střih. Zaměstnanec supermarketu pokládá muži ruku kolem ramen a doprovází ho ven. Chová se přátelsky, jdou klidně. Střih. Muž je zase v supermarketu. Křičí „pomoc" a „všechno se hroutí". Říká to výhružně, jako by tam z toho měl každou chvíli udělat kůlničku na dříví. Poskakuje na místě. Vykřikuje nesrozumitelné věty. Občas se i uhodí, do hlavy nebo do břicha. Střih. Obklíčují ho čtyři policisté, postupují rychle, tisknou ho k zemi.

Muž vleže na břiše stále křičí „pomoc". Jeden z policistů mu hlavu přidržuje nohou.

Výkřik „pomoc" rozeznám, protože už jsem ho slyšela dřív. Video tím končí, ale já díky titulku vím, jak to celé dopadne: „Zmatená osoba zemře při zatýkání."

Můžu si jen představovat, co se děje dál. Že policisté uskočí, nebo se naopak ovládnou a stojí vzpřímeně, dělají, jako by se nic nestalo. Že vyklidí celý obchod, v překotném chaosu, nebo spíš s nuceným klidem. Že se hledá něco, čím by *zmatenou osobu* rychle přikryli, a jako nejlepší možnost se ukáže starý reklamní banner. Že se nad nehybným tělem skví nápis „supermarket pro všechny". Možná je tahle varianta až příliš teatrální, příliš ironická. Třeba ho přikryjí bundou prodavače, kterou už si pak nikdy znovu neobleče. Nebo zlatou termofolií vylovenou ze dna lékárničky. Pomůcka, o níž nikdo nepředpokládá, že bude potřeba, dokud se nepodnikne výprava na Sibiř. Že všichni čekají, až před dveřmi zastaví pohřební vůz, že se na sebe zaměstnanci v kantýně tiše a vylekaně dívají. Že nejdou hned domů, ale ani nic neříkají. Že ten, co vzal *zmatenou osobu* kolem ramen, navrhne, že zavře sám, což se normálně kvůli prevenci loupeží nedělá. Že až všichni odejdou, zůstane stát na místě, kde je zdánlivě stále viditelný otisk *zmatené osoby*, i když dlaždice barvu nezměnily. Že se ten zaměstnanec rozbrečí. Nebo je to možná taky příliš groteskní, možná náš samozřejmý sklon k romantismu v realitě zabírá příliš mnoho prostoru a spíš to bude tak, že brečet nedokáže. Že chce, ale nejde to. Nebo nebrečí nikdy, prostě to nedělá, je to muž, který si slzy šetří až na chvíli, kdy mu zemře otec.

Je možné, že supermarket další ráno otevře přesně v sedm hodin. Že přijedou technické služby se zametacími vozy a uklízeči a vezmou podlahu a rovnou celou ulici z gruntu. Že se o tom dozví čtvrť, město i celá země okolo. Komentáře budou událost popisovat ze všech stran, lidé v obývácích budou nechápavě zírat na fotky v novinách. Kolegové v práci o tom budou tweetovat u kávovaru. Sloupkaři budou hledat ty nejnečekanější úhly pohledu a názory. Budou se vést rozhovory a debaty, zdravotníci

i policisté budou vláčeni bahnem. Proč to nikdo nepředvídal? Co je příčinou? Co můžeme dělat, abychom takovým katastrofám předcházeli? Je třeba větší kontrola? Více podpůrných skupin? Jak se stane, že je někdo takhle zmatený? Kdo je v tomhle příběhu viníkem?

Najdou se lidé, kteří *zmatenou osobu* podpoří, a budou tací, co se postaví za policisty. Vznikne dojem, že si musíte vybrat stranu, že můžete být buď zmatení, nebo spořádaní, a zapomene se, že existuje i něco mezi tím, okolo, předtím a potom. Že se žije v prostoru okolo a mezi.

Chci se na to video podívat znovu, protože v tom muži nepoznávám sebe, ale svého dědečka. Nevidím ho přímo v odrazu obrazovky – nejsem blázen – jen mi ho to připomíná. Klikám na „přehrát znovu", třikrát. Klik, klik, klik. Na obrazovce se objeví: obsah byl odstraněn.

Mého dědečka umisťují na psychiatrické oddělení nemocnice v době, kdy opouštím rodný dům. Bez babičky se stěhuje do bílého pokoje, kde jsou okna pevně připevněná v rámech, takže dovnitř sice proudí světlo, ale ne venkovní vzduch. Nad každým oknem je větrací mřížka, ale pořádně se místnost vyvětrat nedá. Já se s přítelem stěhuji do prázdného bytu. Dědeček o rok dříve odešel do důchodu jako zelinář, já jsem zakončila studium audiotvorby. On je hubený a vypadá, jako by ho vtáhla černá díra. Jsou chvíle, kdy si i připadá jako v jiném vesmíru.

Ze všeho, čemu nerozumím, vytvářím rozhlasové dokumenty. Zaříkávači koní, motorkářské gangy, život námořníků. A stejně tak chci teď ve zvucích zachytit proměnu svého dědečka. Jak, co, proč. Je to můj způsob, jak se vypořádat s lidmi a věcmi kolem sebe, ve skutečnosti jsem velmi nesmělá.

Diktafon hledá stopu, je jako detektor kovů, ale na zvuk, který mě po červené niti vede k cestě ven, musím jen dobře poslouchat. Občas něco i sama namluvím. A všechno dohromady vytvoří linii, které se může držet i posluchač, zatímco příběhy okolo něj krouží v čase i prostoru. Proces je podobný jako při skládání puzzle: začínám s rohy a okraji, pracuji směrem zvenku dovnitř, tematicky. Nejdříve zelený pruh dole, pak modré stínidlo lampy uprostřed. Rám nabízí oporu, tak jako u spousty jiných věcí: dny práce z domova, příběhy vyprávěné s přemírou nadšení, dvojité sklo. Bez rámu nemá fotorámeček smysl, k existenci je potřeba okraj.

Když o něm mluvím, říkám mu „dědeček“. Když mluvím s ním, oslovuji ho „dědo“, ale mám ráda archetypy. Matka. Dědeček. Osoba. Mohla bych mu říkat i „otec “, protože je otcovská figura, když vezmu v potaz, že můj skutečný otec je anonymní dárce spermatu kdesi z Dánska. Netrápí mě to, protože co člověk nezná, to mu nechybí – alespoň se toho ráda držím. Označení „otec“ by to zase zkomplikovalo mojí mámě, protože, no, kdo je pak babička? Stejně nemám ráda domněnky, příkrasy nebo zaobalení. Označením „dědula“, které se v mém městě často používá, se zmíněný člověk stává rozbředlým a působí to, jako by neustále nosil pantofle. Užitím slova „děda“ je ten, kdo ho vysloví, odhadován na mnohem mladšího. Proto používám „dědeček“, protože to zní jemně, bez zbytečných okázalostí. A přesně takový on je.

Když jsem u dědečka na návštěvě poprvé, sedíme v denní místnosti jeho oddělení, v místnosti příliš malé pro tři kulaté stoly, deset židlí, rotoped, různé rostliny, kulečník a dvě sedačky, které tam jsou nacpané. Je to multifunkční prostor, ale slouží spíše jako sklad pro přebytečné věci i pacienty. Barvy jsou vybledlé, jako by byla místnost mnohokrát umytá. Tolik lidí tady bylo před dědečkem – tato myšlenka mě zároveň utěšuje i znepokojuje. Diktafon jsem položila na konferenční stolek, k němu jsem připojila mikrofon na stativu namířený na dědečka a na mě. Sedíme vedle sebe na jedné ze sedaček, jeho velká šlachovitá ruka vedle mé. Je napjatý a já taky. Dva lidé, kteří se nečekaně ocitli ve vozíku, co projíždí strašidelným domem.

Posloucháme bubnování, které vychází z reproduktorů. Postupně zesilující zvuk tympánů. Kovová hudba, jako by celý orchestr pochodoval v plechové dóze. Z toho, co dokážu rozeznat, slyším, že se přidávají klarinety. Dědeček hlasitě zabrumlá, nebo se o to alespoň snaží. V plné síle se rozezní žestě. V chladné denní místnosti burácí ze stereo sestavy orchestrální hudba nahraná na kazetě, kterou jsem přinesla. Je nadepsaná: „Orchestr léto 1950“.

Chtěla jsem si s ním tu nahrávku jeho orchestru ještě poslechnout v jeho pokoji, ale tam není žádný přehrávač, jen postel, skříň a psací stůl. Víc než dost na přečkání krizového období. S každým zahraným taktem se mi chvějí nohy a s nimi i rostliny a lustry. Jsem si jistá, že ostatní pacienti ten orchestr slyší až ve

svých pokojích, že se někdo schoval pod deku a polštář a jiný zase tluče hlavou o zeď do rytmu hudby.

Už od chvíle, co jsem vešla do nemocnice, cítím v čelistech napětí, které mi stahuje celý obličej do křečovité grimasy a způsobuje bolest hlavy. Musím se vyloženě nutit, abych na dědečka neustále ustaraně nezírala, na jeho dělnické ruce, kostkované kalhoty a modrý vlněný svetr. Je těžké se mu dívat do tváře, jako se těžko dívá do ostrého slunce. Jeho divoké šedivé vlasy, velké oči, důlky ve tvářích – dřív jsem si představovala, že mu je vyhlodaly myši ze skladu – a úzké, pevně sevřené rty. Mohla bych říct, že je jen stínem toho, kým býval, což by bylo nesnesitelné klišé, ale jak už to u většiny klišé bývá, trochu pravdy na něm je – zvlášť když si vzpomenu na naše dřívější dlouhé rozhovory o hudbě, práci a společnosti. Teď mlčí, zdá se, že i zadržuje dech. Nepřetržitě zírá na plastovou lampu v rohu pokoje. S každým dunivým úderem do tympánů se zaboří o kousek hlouběji do sedačky, na které sedí.

„Co to tady hrajete za skladbu?“ ptám se. Pořád se dívá na lampu, nebo možná na akvarel vedle ní. Ústa se mu mírně chvějí a kůži má průsvitnější, i on sám trochu pobledl, jak je odříznutý od světa. V den, kdy šel do penze, a to už bude rok, seděl na židli ve svém jinak prázdném zelinářství. Klepal na dřevěný sedák mezi nohama, jako by chtěl vstoupit dovnitř. Klepal čím dál silněji a ve stále kratších intervalech, celý večer, měl naléhavou potřebu vlézt do toho kusu nábytku, přejmout jeho neměnný tvar. Z žoviálního zelináře se proměnil v dřevěnou, tvrdou kuchyňskou židli.

„Vzpomínáš si, kdo tenkrát v tom orchestru hrál s tebou?“

Nemá rakovinu, nenakazil se virem ani bakterií, onemocněl sám od sebe. Nebo to tak aspoň vypadá. Nejistota a sklíčenost,

které narostly do takových rozměrů, že ho požírají zevnitř; myši teď pracují důkladněji, takže je vlastně všude nepřítomný – chybí v domě, kde teď bydlí babička sama, i na sedačce, na které právě sedí. Fascinuje mě, jak se odehrávají proměny. Jak jsem se já kdysi, před pár lety, změnila ve vrabečka a jak se z mého dědečka stala židle. To, že skončil zrovna tady, na místě, které dobře znám, působí jako úpadek, je to pocit, jako bych neustále padala – ta slova si jsou koneckonců podobná. Jsme rodina odpadlíků.

„Pieter Cannaerts," zamumlá a ukáže na reproduktory. Překvapeně vzhlédnu.

„Joris Liefmans." Ukáže znovu, rázně a jasně.

„Koho ještě slyšíš, dědo?" ptám se. V hrdle se mi zvedá příboj dojetí a pýchy, který se dá jen těžko spolknout.

„Guy Broeckx, Sjoerd Beek." Pořád ukazuje prstem. Panenky se mu rozšíří, jako by živě viděl, jak on a jeho přátelé v létě roku 1950 tuhle nahrávku pořizují. Pieter, Joris, Guy, Sjoerd a ostatní chlapi stojí kolem něj, panuje slavnostní nálada, pivo už se chladí. Na náměstí ve starých Antverpách hrají společně jeden part, na určených místech se nadechují a naslouchají jeden druhému. Jsou to muži různých profesí, ale o víkendu jsou z nich muzikanti, bujaří a hrdí. Dědeček vypadá, že je přímo uprostřed toho dění, což mě najednou zneklidní, vzhledem k tomu, že se sem dostal právě kvůli svým bludům.

Při příjmu ho psychiatr Coenen označil za zmateného. „Dementní," trvá zatím na svém babička, „nebo to jen hraje," přičemž není jasné, jestli v rámci nějaké strategie přežití ironicky vtipkuje, nebo si chce rýpnout. Doktor Coenen říkal, že dědeček nic nezapomíná a že možná právě to je ten problém. Že je v tuhle chvíli příliš nebezpečný – načež psychiatr sklopil zrak a dodal, že ne pro lidi okolo, ale sám sobě.

„Slyšíš tam někde i sebe?“ ptám se.

Dědeček se přisune blíž k reproduktorům a zavře oči. Zhluboka se nadechne a vydechne, jeho tělo se opět trochu schoulí. Není pomalý, senilní ani zapomnětlivý, jen je všechno, co dělá, takové matnější. Jako by na tom ležela vrstva prachu. Krátce fouknu, což nepomáhá.

„Ne,“ odpoví se zavřenýma očima, „já tam nejsem.“

Už dva týdny bydlím s přítelem v novostavbě na kraji města. Všichni obyvatelé se do té výškové budovy nastěhovali ve stejnou dobu. Když jsme pokládali podlahu, bylo slyšet cvakání laminátu i od sousedů nahoře, dole i vedle. Cvak, cvak, cvak, cvak. V tomhle domě bez minulosti jsou všichni noví, okenní tabule se ještě lesknou. Z předposledního patra máme skvělý výhled.

Ze svého studia, malého pokoje s protihlukovými panely, které tu a tam padají ze zdí – potřebují speciální tmel, co se dá sehnat jen v průmyslové zóně daleko mimo centrum a já se tam nikdy nedostanu –, se dívám na město. Dívám se do hloubky, do dálky, do davu, na odraz blonďaté ženy s komplikovaným obličejem. Kde vzala ty oči? Ta ústa? Na koho se tak mračí? Kde má kontury čelisti? Z okna raději zírám za denního světla.

Nad budovami se táhne narůžovělý pruh oblohy, řezná rána v mracích. Město je fotogenické. V dálce vidím jeho okázalost, to, co vyčnívá. Vysoké paneláky, kostelní věže, velká díla moderní architektury, nádraží. Tam, kde bydlíme s přítelem, je město sterilnější a chudší. Budovy stojí v úhledných řadách, pravoúhlé, vysoké a celkem bez výrazu. Kdyby uměly mluvit, řekly by: „Možná nejsme kdovíjaké pamětihodnosti, ale aspoň jsme praktické a velké!“ Je to ta syrová část města, kterou mám ráda. Rozhodně radši než jednolitá místa. Ve městě musí být něco v sázce.

Dole to žije, jsou tam ulice, kde lidé bloudí, milenci se setkávají, kde se zapalují auta, kde se lidé loučí, kde jim tečou nervy, kde někteří umírají a jiní venčí psy.

Beru kazeťák, který jsem po dlouhém hledání koupila v bazaru, a mačkám *play*. Z praskajících reproduktorů slyším holčičku, jak lapá po dechu. Jako tříletá zpívám staccato „Skákal pes přes oves“, což připomíná spíš vojenský dril než dětskou písničku. Stejně jako budu později v tančírně ta, co jí jde líp držet rytmus než se pohybovat ladně, můj hlas na nahrávce udržuje lépe tempo než trefuje správné tóny. V polovině se do toho vmísí mužský hlas. I ten je tehdy ještě vyšší.

Už několik dní poslouchám kazety z krabice, kterou jsem našla u prarodičů na půdě. Možná se tam dá zaslechnout, co dědečka tak zmátlo, jak k tomu došlo, kdy to začalo. Možná zjistím, co dělat, abych tak nedopadla taky. Během poslechu se mi plíce plní jako balon, který chce už už vzlétnout, vydechuji v krátkých, rychlých rázech; když se na to soustředíte, je těžké si vzpomenout, jak se to vlastně dělá, jak se má dýchat.

„Máme otevřeno do dvanácti,“ říká jeho bavlněný hlas, pak slyším samu sebe počítat do čtyř a zpívat „skákal pes“, slyším zvoneček a bouchnutí dveří. Nahrávka hodně šumí, jako by to byla rozhlasová stanice, kterou naladíte po dlouhém hledání a otáčením ladícího knoflíku sem a tam, a můžete na ní poslouchat přesně dvacet let staré vysílání, *Rádio Minulost*. Odněkud slyším otevírání lahve, ale možná jsou to vrzající parkety. Představuji si sebe na pultu, záda opřená o pokladnu a nohy mezi účtenkami. Malá blonďatá holčička v puntíkatých šatech (tak si sebe jako dítě vždycky představuji, jako bych tehdy vlastnila jen jeden kus oblečení). Vedle ní kazeťák a na něm její lepkavá ručka. Můj dědeček, pyšný na to, kolik písniček už jeho vnučka umí, stojí na druhé straně pultu, před rajčaty a fazolkami svého zelinářství. Nacházíme se v malém prostoru, kde zelenina a ovoce tvoří postranní křídla arény. Plodiny jsou publikum, dě-

deček a já hlavní hvězdy. Dědečkův prst sahá po kazeťáku, aby zastavil nahrávání. Tak jako světlo prořezává nahrávací studio, cítím, jak mě něco ostrého píchá v hrudi, tlačí mi na plíce. Hlasy už neexistují. Ani obchod. Ti dva lidé – shrbené děvčátko a muž za pokladnou – taky ne.

Od čtrnácti let jsem dědečkovi v obchodě pomáhala častěji. Velmi hlasitě vyvolával právě přivezené zboží a jeho cenu, což jsem po něm opakovala, jako bychom stáli na trhu, a ne v kamenném obchodě. Dával hospodyňkám tipy na nové recepty, pusou troubil jako Louis Armstrong, když vykládal bedny se zeleninou a ovocem. Obdivovala jsem na něm ten jeho nenucený způsob fungování, samozřejmost, s jakou zacházel s věcmi kolem sebe.

Jednoho dne jsem s ním jela na ranní trh pro bedny s ovocem a zeleninou, vyráželi jsme tak brzo, že se tomu ještě nedá říkat ráno. V černočerné tmě jsme nejdřív museli oškrábat led z oken, víčka se mi ještě lepila k sobě stejně pevně jako dveře dodávky. Během jízdy jsme poslouchali Fatse Domina. „Well I went to the fortune-teller / And I had my fortune told / She said son don't worry / Days will change when you grow old." Vesele jsme si prozpěvovali, nevěděli jsme, co přijde.

Dědeček znal každého na trhu křestním jménem, já si jako na běžícím páse třásla s chladnýma, velkýma dělnickýma rukama. Drobnými krůčky jsem ho následovala mezi bednami s různými plody a s mléčnými výrobky naskládanými jako lego, u chladicích boxů, kde se uchovávaly ryby a maso, jsem si zacpávala nos, odmítala jsem si pustit smrt k tělu. Byla jsem ještě tak mladá.

Byli tam samí muži, takoví ti drsní, co na sebe rázně pokřikovali povely bez souhlásek a byli zaneprázdnění těžkými věcmi. To, co křičeli, bylo zřejmě nesrozumitelné jen pro mě, protože nic nespadlo a jejich pohyb neustával. Tím, jak zdravil ostatní

dělníky, se dědeček stal jedním z nich, stejně mužným, stejně cílevědomým. Po dlažebních kostkách jezdily vozíky sem a tam, všechny nosy, ruce a uši na trhu byly ohnivě rudé.

„Ženská, co umí vzít za práci," zvolal jeden chlap, když jsem nesla bednu k dodávce, „těch jsem v životě moc neviděl."

V odpovědi jsem vykřikla drsné „jo", což z mých úst vyznělo příliš tvrdě a neohrabaně, ani zdaleka ne věrohodně, takže jsem se v půlce zarazila a jako hrdinská hláška to vůbec nezapůsobilo.

Dědeček na mě mrknul. „V životě musíš umět schytat ránu," řekl a postavil se přede mě, ruce na mých pažích, „a nechat věci plavat. Zbytečnostem nevěnuj pozornost, jen tomu, na čem opravdu záleží."

Kazety jsem našla s mámou před pár týdny na půdě u prarodičů. Pod střechou byla strašná zima a držel se tam pach vlhkého papíru a second handu. Máma v tmavě modré sukni ostře kontrastovala s nažloutlou barvou starých vyřazených věcí, taková barevná kombinace by dojala i Van Gogha. Hledaly jsme věci, které bychom mohly donést dědečkovi do ústavu, navzdory tomu, že od začátku hospitalizace neustále opakoval, že nic nepotřebuje.

„Doma je stejně jenom haraburdí," pošeptal mi a položil telefon.

Zvedla jsem krabici s kazetami do výšky, jako by to byl nějaký významný archeologický nález, který jsem právě vykopala. Na boku byla nálepka s nápisem „Kazety orchestr a různé". Máma ji vzala do rukou a sedla si s ní na turka na koberci a přes nohy přetáhla dlouhou sukni. Vyprávěla, jak se jako malá chodila dívat na pochodovou kapelu. Jak stála na kraji průvodu a hledala mezi spoustou muzikantů svého tátu. Že když ho našla, začala mávat a přestala, až když táta jednou rukou trumpetu pustil a zamával jí nazpátek. Zaleskly se jí oči. Tahle dojímavost je vedle silné netrpělivosti vlastnost, kterou máme společnou. Stačí, aby července přimrzla nožička k ledu nebo aby milenec svému protějšku odhrnul pramen vlasů z čela, ve filmu nebo doopravdy, a obě už slzíme. Opravdu nám stačí málo.

Pod několika krabicemi s papíry jsme našly černý kufřík s jeho trumpetou. Na hrdle zlatého nástroje jsem spatřila vyryté jeho

jméno: Marcel Kempenaers. Nadšeně jsem nástroj vytáhla z kufříku a foukla do něj – vyšel jen vzduch bez tónu.

„Tu v nemocnici potřebovat nebude," řekla máma. „Jestli chceš, tak si ji nech."

Máma neustále něco zařizuje, přesouvá, organizuje. Je citlivá a zároveň výkonná, což někdy může být matoucí kombinace. Umí být horká i studená, ale nikdy vlažná. Kráčet životem vedle ní je jako soutěžit v tombole, kdykoli vám může něco spadnout do klína. Často je to nějaká výhra, ale stejně tak to může být i nový úkol. Spokojeně jsem trumpetu vrátila zpátky do kufříku.

Dole jsme v kuchyni našly babičku. Podívala se na trumpetu, pak na kazety a slila brambory. Stůl v jídelně byl prostřený pro tři, protože jako už tolikrát automaticky předpokládala, že zůstaneme na večeři.

„Můžeme se zkusit chovat normálně?" zeptala se rozvážně, jako by to byla podmínka pro to, abychom se najedly. S bouchnutím postavila hrnec s bramborami na stůl, stejně rázně i klobásu a brokolici; květinové zátiší a dřevěná soška Panny Marie na zdi tomu přihlížely s nápadným klidem. Věděly, že to nemyslí zle, že je prostě jen takhle bezprostřední. S mámou jsme tiše přikývly a posadily se. Ne že bychom se u stolu jindy chovaly nějak nenormálně, namáčely si brambory do vody, než je strčíme do pusy, nebo vylizovaly talíře – nic jiného si pod nenormálním chováním u jídelního stolu představit nedovedu. A tak jsem mlčela, protože všechna témata, která mě napadala, mi taky nepřipadala zrovna normální: klimatická změna, nová výstava mého přítele, zatčení *zmatené osoby*. Dědečkova situace už vůbec ne. Bylo ticho, slyšet bylo jen narážení kovu o porcelán, paže pohybující se nahoru a dolů, žvýkání a polykání tří lidí. Televize byla pořád zapnutá se ztlumeným zvukem, pár lidí tam vedlo diskuzi, jako by to byla

nová politická strategie – řídit zemi šeptem, abychom hlavně nerušili rostoucí ekonomiku a měnící se formy soužití.

„Soused je už aspoň tři týdny na služební cestě v Thajsku." Babička povytáhla obočí až k linii vlasů. „Beztak tam nejezdí za obchodními partnery." Vlasy měla vzadu na hlavě úhledně sepnuté sponou, v uších dvě zlaté pecky. Jejímu vzhledu se nikdy nedá nic vytknout, ani když je doma. Dokonce ani když jejího manžela právě hospitalizovali na psychiatrii.

Máma kousla do růžičky brokolice a přikývla.

„Včera dávali v televizi film, horolezecké drama," pokračovala babička, aniž by se dotkla jídla. „Smutný příběh: skupina přátel vyrazí na túru do hor, v jednu chvíli jsou všichni daleko vepředu a hlavní hrdina zakopne a zůstane ležet. Když se podívá dolů, vidí jen hlubokou propast. Je tam úplně sám." Mluvila rychle a soustředěně, jako by si svůj text několikrát nacvičila, než jsme sešly z půdy dolů. Vidličkou nad talířem opsala kruh, což mělo představovat tu hlubinu, do které se dívala se soucitným pohledem, imitujíc tu filmovou postavu. Všechny pohyby prováděla až příliš groteskně, příliš přehrávala, a tím pádem byly všechno jen ne normální, jak sama tolik vyžadovala. Ocitla se uprostřed představení, ale bohužel byla zoufale špatná herečka.

„Trochu jako táta, ten před sebou taky vidí už jen prázdnotu," poznamenala máma a babička ji zmrazila pohledem.

„Taky zakopl a zůstal ležet," dodala jsem.

Babička si otřela ústa, vstala od stolu, zastrčila židli a zamířila ke dveřím. „Spíš jako já, která tu zůstávám úplně sama," řekla, než zmizela v kuchyni.

Z okna svého studia vidím na obzoru hereckou školu, svoji alma mater, kde jsem se naučila vyprávět příběhy, textem, zvukem i prostřednictvím pódia. Vidím budovu, ve které jsem odrecitovala nespočet textů, provedla tisíce dechových a rovnovážných cvičení a kde jsem na střeše se spolužáky jedla a pila, kde jsem dělala rozhovory, tančila, opíjela se, křičela a líbala, kde jsem se každé tři měsíce nervózně třásla před dveřmi zkušební komise. Čtyři lidé mi pak, když jsem vešla dovnitř, sdělili, jak jsem si v uplynulém období vedla. (Někdy mi to chybí, čtyři lidé, kteří mi každé tři měsíce řeknou, jak se chovám, co můžu zlepšit, jaké mám slabiny a silné stránky.) Dívám se na ten architektonický skvost, který jsem proklínala pro jeho skleněnou průhlednost, když jsem zase jednou po klauzurách stála s pláčem na chodbě. Budova, která zná víc reflexe než taková dětská psychiatrie, abych uvedla náhodný příklad.

Vidím se v okně, moje silueta je oteklá, hlava taky. Blonďatý drdol se mi pohupuje na temeni, zatímco se usmívám na sebe a na budovy ve výhledu. Hvězdy z nebe někdo otrhal, není divu, že lidé ztratili směr.

Na notebooku otevírám editor a pouštím si záznam z první návštěvy u dědečka, té, kdy posloucháme nahrávku jeho orchestru. Slyším, jak dýchá a jak mu pokládám otázky, mile, ale nervózně, vysokým hlasem. S obavou, abych mu neublížila ještě víc, než už mu ublížil život.

Na obzoru – skrze svůj vlastní odraz – vidím i nemocnici. Je bílá, v dálce a je v ní dědeček. Můžu tu budovu sevřít mezi palcem

a ukazováčkem, stejně jako bezpočet lidí předstírá, že naklání šikmou věž v Pise nebo okusují Koloseum. Kovové trumpety řinčí a já se dívám na tu kostičku mezi svými prsty. Vždycky přesně vím, kde dědeček je. Ve třetím patře třináctipatrové budovy. Když za ním jdu na návštěvu, musím projít kolem hlavní recepce k malému vchodu, který je určen jen pro psychiatrii. Dívka, která tam sedí za pultem, se mnou kdysi chodila do třídy. Buď mě nepoznává, nebo je velmi profesionální, ale zásadně mi vyká. Vstupní hala je kulatá s barevnými freskami na stěnách. Jsou to panáčci jako od Keitha Haringa, ale originál to nebude. Panáčci mají obě ruce nad hlavou a kolem těl čárky, které naznačují pohyb. Mají představovat víření vzduchu nebo malinké kapičky potu. Postavy tančí nebo jsou k smrti vyděšené – na místě jako tohle, kde je strach společným jmenovatelem, by člověk hádal spíš to druhé. Obrysy těch panáčků znám nazpaměť. Dokonce i ze svého studia si tu fresku dokážu vybavit: čtyři panáčci, první je ohnutý dopředu, druhý a čtvrtý mají ruce nad hlavou, třetí se hlásí, jako by celou dobu chtěl položit důležitou otázku, ale nedostal se ke slovu.

Do malé vstupní haly jsem poprvé přišla v sedmnácti letech a rovnou jsem v té budově na rok zůstala. Pak jsem tam pravidelně chodila na kontroly a doléčování a ti barevní panáčci tam pokaždé byli připravení mě pozdravit. V hale je cítit umělé růžové aroma, elektronická tabule ukazuje pořadová čísla v náhodném pořadí, což je pro lidi s obsedantními poruchami, kteří tam končí, hotové peklo. Visí tam girlandy, není jasné proč. Možná proto, že má vždycky někde někdo narozeniny, stejně jako si někteří lidé nechávají vánoční výzdobu, protože Vánoce přece budou zase. Jako by chtěly ty girlandy říct: „Hurá, jsi na psychiatrii."

Mají tam oddělení pro poruchy příjmu potravy, pro obsedantní poruchy, pro mládež – jako by i to byla diagnóza –, pro závislosti;

některá jsou otevřená, jiná uzavřená. Dědeček pobývá ve třetím patře, na krizovém oddělení. Tam jsou lidé jen dočasně, maximálně půl roku. Dostanou se tam ti, kteří jsou v tu chvíli nebezpeční sobě nebo okolí. Vidí, slyší nebo si myslí věci, které většina ostatních nevidí, neslyší ani si nemyslí, a proto sedí společně za zakódovanými dveřmi, protože kdyby vyšli ven, způsobilo by to víc než jen zmatek. Procházejí terapií. Oddělení tvoří chodba se zhruba patnácti pokoji pro pacienty, společenská místnost, kde se i jí, a několik kanceláří pro personál. Všude visí obrazy, lampiony a dekorace a taky spousta příkazů: Zhasínejte! Myjte si ruce! Pečujte o sebe navzájem! Personál a pacienti se dají sotva rozeznat, a já si pak nejsem jistá, jestli tam všichni vypadají stejně normálně, nebo stejně zvláštně.

Pacienty často nazývají „odrazem společnosti“, ale není jasné, kdo se do zrcadla dívá na koho, jestli společnost na psychiatrické pacienty, nebo naopak. Na toto uzavřené místo lidé přicházejí, aby se na chvíli odpoutali od své situace. A v ideálním případě svůj aktuální problém mohli z téhle vysoké budovy vidět s nadhledem.

Bubnování, které slyším na nahrávce, trvá dlouho, jako začínající bouře na obzoru, která ne a ne propuknout v plné síle. Zavírám oči a představuji si, jak u dědečkovy postele stojí bubeník a hraje mu na nervy. Dědeček ho nevidí, jen slyší, a on bubnuje, jako by něco nebo někoho ohlašoval. Vytahuji ze šuplíku diktafon a namlouvám: „Bubnování jako metafora nemoci.“ Bubeník mu virbluje po zádech, jako by se každou chvíli mělo stát něco pozoruhodného, co opravdu stojí za to. Jako by dědeček na konci toho víření, až mu bubeník dorazí ke kostrči, musel předvést nějaký umělecký kousek. Umí stříhat ušima a srolovat jazyk, to vím. Ten bubeníček ale bubnuje dál a dál, v tempu a nepřestává.

Jako by někdo neustále zvonil na zvonek, ale nikdy nevstoupil. Dlouhé, nekonečné ohlašování něčeho nebo někoho, kdo v tu chvíli chybí, hrdiny, který teprve musí přijít. Dědečka to paralyzuje. Obrovské očekávání – jaké? Koho? –, ale neděje se nic.

„Ne," slyším dědečka říkat na nahrávce, „já tam nejsem."

„Dobré jest srdci dovnitř pohledět," recitoval mi dědeček, když jsem byla malá a ležela mu na klíně – hlavu na jeho stehně, ucho u břicha. „Dřív, než nechám si něco snít." Znal nazpaměť řadu básní, třeba „Večerní píseň" od Alice Nahon, kterou jsem po něm vždycky chtěla, když jsem u prarodičů byla na noc. „Zda od úsvitu do soumraku / nezranil jsem ničí cit."

Skoro jako bych tu báseň slyšela zevnitř, jako by ke mně promlouval dědečkův hlas a já byla schovaná pod jeho kůží. Doma jsem měla starý anatomický atlas s kresbami nahé dívky a nahého chlapce. Jejich těla se dala odklopit, byla to kniha s vyklápěcími obrázky ještě předtím, než se začaly prodávat pro děti. Odklopení první vrstvy panáčků odhalilo jejich svalstvo, další pak trávicí soustavu, krevní oběh a nakonec kostru. Panáčci se tak postupně dali pitvat. S hlavou na dědečkově klíně jsem si představovala, že ho taky tak odklopím a ocitnu se mezi jeho svaly a orgány. Že mu nahlédnu do srdce, ale do toho svého ne. V téhle poloze mu hlas zněl jako schovaný pod poklopem. Představovala jsem si, že člověk v nitru svůj hlas vždycky slyší takhle: jako by byl hrozně daleko.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Začátek, co nekončí**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.